

4. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности / А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1971. – № 1. – С. 144–146.
5. Моляко В. А. Творческая конструкторология (пролегомены) / В. А. Моляко. – К.: Освіта України, 2007. – 388 с.
6. Пономарев Я. В. Исследование творческого потенциала человека / Я. В. Пономарев // Психологический журнал. – 1991. – № 1– Т. 12. – С. 57–62.

*Вікторія Гальченко,
м. Київ*

ВИНАХІДЛИВІСТЬ ДОШКІЛЬНИКА: ОСОБЛИВОСТІ, ТИПИ ТА ЗАСОБИ РОЗВИТКУ

В статье раскрыты особенности проявления изобретательности детей дошкольного возраста, выделены ее типы и виды детских изобретений, описаны средства развития изобретательности детей в условиях дошкольного образовательного учреждения и семейного воспитания.

Ключевые слова: *одаренность, изобретательность, детские изобретения, средства развития изобретательности дошкольников.*

In the article the features of display ingenuity of preschool children identified its types and kinds of children's inventions, describes the tools of the ingenuity of children in pre-school educational institutions, and family education.

Key words: *talent, creativity, children's invention, the means of ingenuity preschoolers.*

За словами вченого І. Головінського, творчість, подібно до обдарованості, – поняття широкіше, проте обдарованість вказує на можливості, а під творчістю варто розуміти досягнення [6]. Яскравим проявом творчості у дошкільному віці є винахідливість (Л. С. Віготський, В. В. Давидов, Т. С. Комарова, В. У. Кузьменко, В. О. Моляко, Н. І. Пов'якель, Я. О. Пономарьов та ін.).

Зарубіжні психологи-гуманісти (А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм) стверджують, що в умовах, коли відсутні стрес, надмірна критика й негативна оцінка з боку дорослих, дошкільники значно краще виконують творчі й інтелектуальні завдання, роблять винаходи.

Дослідження особливостей розвитку винахідливості дітей дошкільного віку, на нашу думку, повинні концентруватися на таких елементах діяльності дітей, за допомогою яких вони знаходять нові шляхи освоєння й подальшого перетворення навколишньої дійсності, самоудосконалення. Метою цієї статті є розкриття особливостей прояву винахідливості дошкільників, її типів та засобів розвитку.

Розділ III. Психологічні проблеми обдарованої особистості

У своїх дослідженнях Г. С. Альтшуллер довів, що винаходом необхідно вважати лише ті рішення, що допомагають усувати протиріччя. Його теорія (ТРВЗ) надає можливість розв'язувати задачі, що раніше здавалося розв'язати неможливо [2].

Орієнтуючись на рівні розв'язання винахідницьких задач, запропоновані Г. С. Альтшуллером, ми виокремлюємо наступні види дитячих винаходів, як:

- «винахід – доповнення» (додавання нового, незвичного елемента до цілого відомого);
- «винахід – незвичне застосування» (використання як замітника у несподіваному, оригінальному значенні);
- «винахід – модифікація» (перетворення з урахуванням потреб, можливостей, інтересів самої дитини);
- «винахід – інтеграція» (об'єднання різних елементів, деталей або істотних характеристик у нове утворення);
- «винахід – відкриття» (створення абсолютно нового, такого, що не існувало раніше у досвіді дитини).

Беручи до уваги дослідження психологів з проблеми розвитку винахідливості (Л. С. Виготський, В. В. Давидов, Т. С. Комарова, В. У. Кузьменко, В. О. Моляко, Н. І. Пов'якель, Я. О. Пономарьов та ін.), ми зробили висновок, що винахідлива особистість характеризується постійним прагненням до самовдосконалення та самовираження, спроможністю вносити нове у буденну діяльність, оригінальністю та нестандартністю мислення, сміливістю під час розв'язання проблемних ситуацій, готовністю приймати відповідальні рішення, своєрідністю життєвих орієнтирів, унікальним стилем поведінки.

Спираючись на загально визнані критерії творчості та креативності, аналіз науково-психологічних досліджень у галузі розвитку творчої особистості дошкільника та сучасних досліджень щодо визначення характеристик винахідливості, окреслимо основні критерії винахідливості дітей дошкільного віку.

До критеріїв винахідливості ми відносимо наступні:

- евристичність (здатність виявляти раніше невідомі властивості та закономірності під час виконання знайомих завдань);
- творча уява (здатність до відображення навколишнього світу, створення нових образів на основі раніше набутих конкретно-чуттєвих вражень);
- гнучкість мислення (спроможність пропонувати різні варіанти розв'язання завдань);
- самостійність (спроможність діяти творчо без допомоги дорослого).

До змістових особливостей прояву винахідливості також відносимо, визначені під час діагностичного дослідження, типи винахідливості:

- продуктивна винахідливість, що виявляється у різних видах діяльності дітей, коли результатом є конкретний нестандартний продукт (виріб, малюнок тощо);
- словесна винахідливість, що виявляється у процесі словесного продукування дітьми нових способів застосування предметів, словотворенні, а також під час складання віршів, казок та оповідань;

- предметна винахідливість, що виявляється під час ігрової діяльності дошкільників у вигляді нестандартного застосування предметів-замінників, створенні унікальних споруд, пристосувань чи приладів, яких не існувало раніше в досвіді дитини тощо;
- соціальна винахідливість, що виявляється у процесі спілкування та взаємодії з іншими як здатність дошкільників створювати і використовувати нові прийоми у спілкуванні з оточуючими людьми.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (Н. О. Ветлугіна, М. А. Віднічук, В. В. Давидов, В. У. Кузьменко, Н. О. Менчинська, Я. О. Пономарьов, С. А. Рубінштейн, П. М. Якобсон та ін.) нами доведено що ознаками соціальної винахідливості є гнучкість дитини у стосунках з оточуючими, уміння виявляти творчість у встановленні контактів з представниками різних соціальних прошарків та вікових категорій, знаходити ефективні шляхи виходу з проблемних ситуацій, уникати конфліктів, тобто, *винаходити власну модель взаємодії з навколишнім світом для отримання бажаного результату*.

Для кращого розуміння дітьми емоційного стану інших людей, розвитку вміння правильно оцінювати емоційний стан навколишніх і відповідно цьому знаходити власні прийоми поведінки в різних життєвих ситуаціях нами застосовано серію ігор на збагачення емоційної сфери дошкільників, розроблену Ю. Коврижних та Г. Смольніковою [8].

Гра «Якими ми буваємо»

Мета гри полягає у розвитку здатності дітей розуміти взаємозв'язок емоційних проявів людини і поведінки залежно від обставин життя. Під час гри діти навчаються визначати особливості зовнішнього прояву емоційних станів за допомогою виразних рухів усього тіла. При цьому дошкільники застосовують зображення фігурок дитини, самостійно добираючи вирази обличчя за піктограмами, що відповідають певній гамі почуттів. Гра розвиває самостійність, уміння розуміти стан іншої людини і поводитися відповідно до цього стану.

Дітям необхідно обвести олівцем фігурки на аркушах паперу, а потім домалювати певний вираз обличчя, розфарбувати, використовуючи певну кольорову гаму. Ускладнюючи гру, дітям пропонують вигадати розповідь про обраного героя, що сприяє розвитку творчої уяви та евристичності у дітей.

Гра «Попелюшка»

Мета гри спрямована на розвиток здатності дітей розуміти міміку людини, що відображає різні почуття, а також, спираючись на власний емоційний досвід, розкривати соціально-моральний зміст ситуацій. Окрім цього, ми пропонуємо досліджуванним вигадати продовження казки «Попелюшка» або змінити хід подій так, щоб вийшла нова казка. Це сприяє розвитку фантазії дітей, гнучкості мислення, евристичності та самостійності.

У процесі гри діти самостійно обирають зображення виразів обличчя для Попелюшки та вбрання, що відповідає обраному настрою. Під час виконання завдання діти повинні пригадати або пофантазувати, які події зумовили той чи інший настрій, а також спрогнозувати, що буде далі. Дошкільники навчаються давати оцінку ситуації та прогнозувати наслідки вчинків Попелюшки.

Гра «Створи настрої»

На основі проведеної роботи з дітьми щодо моделювання людських емоцій і стосунків під час організації виховних ситуацій, коли діти навчилися розпізнавати, називати, зіставляти різноманітні емоції, ми пропонуємо досліджуваним трафарети зі зображенням обличчя ляльки. Дошкільники повинні «створити обличчя» ляльки за допомогою смужок із зображенням очей та ротиків, визначити та описати їх настрої.

Потім дітям можна дати завдання дібрати добрі слова, щоб заспокоїти ляльку, яка плаче; пригадати слова, що допомагають розвеселити засмучену ляльку; підібрати фрази, щоб роздобрити сердиту людину.

Таке завдання є складним, але за прикладом дорослого, діти здатні виконати вправу правильно.

З метою створення оптимістичного настрою в дошкільників, що допомагає долати труднощі та кризові стани в житті дитини, покращення вміння дітей пристосовуватися до мінливих умов життя, що, у свою чергу, сприяє розвитку винахідливості, радимо використовувати заходи адаптованої корекційно-розвивальної програми «Екологія душі», розроблені О. Г. Васильєвою. Ці заходи спрямовані на розвиток емоційно-особистісної сфери та попередження афективних проявів поведінки дітей дошкільного віку [3].

Гра-вправа «Дерево»

Ця вправа сприяє формуванню внутрішньої стабільності, балансу нервово-психічних процесів. Дітям, які сидять (або лежать) на килимку пропонується уявити себе будь-яким деревом, за власним бажанням. Дошкільники повинні уявити могутній, міцний (або гнучкий) стовбур, гілки, що переплітаються та гойдаються під силою вітру, листя, що шелестить від крапель дощу. Діти мають відчутти поживні соки, що тягне коріння з надр землі; уявити себе могутнім, сильним, здоровим деревом, що символізує почуття стабільності та зв'язку з реальністю. Тобто, гра сприяє розвитку впевненості в собі та у завтрашньому дні.

Після проведення вправи дітям пропонується намалювати уявлене дерево (тобто себе) на аркуші паперу.

Вправа «Привіт, друже!»

Мета цієї вправи полягає в розвитку вміння дітей активно входити в контакт, робити компліменти, увічливо звертатися до оточуючих.

Дітям необхідно привітатися один з одним по колу, називаючи ім'я сусіда, який, у свою чергу, відповідає на привітання та звертається до наступного. При повторному

виконанні вправи, діти мають додавати добрі побажання. Вітаючись з товаришем, вони мають дивитися один одному в очі, говорити лагідним голосом.

Гра «Поділись успіхом»

Головне завдання гри полягає в тому, щоб навчити дитину публічно, не соромлячись, визнати власні досягнення. Гра сприяє підняттю самооцінки дітей, впевненості у своїх силах. При проведенні гри діти піднімаються на подіум, називають своє ім'я та розповідають про те, що їм найкраще вдається робити.

Гра-експеримент «Подаруй частинку свого серця»

Мета гри полягає у виявленні здатності дитини розрізняти добро і зло, виявляти симпатії та антипатії, ділитися добрими почуттями з оточуючими.

Для цього дошкільникам необхідно віддати «частинку свого серця» (паперовий жетончик) тим казковим героям, що викликають у них симпатію. Зображення добрих і злих героїв казок розміщуються на дошці.

Етюд «Зустріч з другом»

Метою цього етюду є корекція емоційної сфери дітей, тренінг здатності виражати свої почуття та прихильності до інших людей.

Створюючи уявну атмосферу зустрічі з другом, діти виразними рухами демонстрували обійми, потиски рук, при цьому мімікою передавали почуття радості й захопленості.

Психотехніка «Я ображаюся, коли...»

Експериментатор пропонує дітям уявити образу. Учитель ставить такі запитання: Якої вона величини? Якого вона кольору? Якої вона форми? На що вона схожа?

Після цього пропонує сконструювати образу з паперу (можна м'яти, скручувати тощо). Потім запропонувати різні шляхи того, як позбутися цієї образи: спалити, розірвати, викинути або уявити образу у вигляді повітряної кульки темного кольору, надути її, а потім знищити. Після цього пропонується дітям забути образи і під звучання приємної музики розслабитися, заплющити очі та відпочити.

Проводиться ауторелаксація з психотренуючим і психокорекційним змістом – «Уміння прощати». Педагог зачитує наступний текст: образу не видно, її не можна понюхати, взяти в руки. Але від образи все довкола стає сумним, темним, холодним, нам стає боляче і самотньо. Але насправді це не так! Не можна довго ображатися. Як же собі допомогти? Можна одразу про образу забути; можна просто усміхнутися, трішки, навіть, пожартувати; можна посидіти разом і обговорити проблеми та прощити образи. Необхідно дружбою дорожити. Потім діти, розплющивши очі показують, як вони вміють вибачати один одного, посміхаються і обіймаються, відверто дивлячись у вічі. Можна запропонувати дітям промовити при цьому слова «мирилок» (авторські).

***

*Мир-мир-мир!
Натопився сир!
Ним ми поласуємо,
Разом пожартуємо,
Потім обіймемося,
Весело всміхнемося!*

***

*Мирімося-мирімося,
У вічі подивімося,
Потиснемо мізинчики,
Підемо їсти млинчики!*

***

*Гірко ми сварилися,
Солодко мирилися:
Шоколад, лукум, зефір!
Хай між нами буде мир!*

***

*Давайте-ка мириться,
Друг другу станем снитися,
Летать под облаками
С хорошими друзями!*

***

*Напекли мы пирогов,
Угостили всех врагов.
Пирог с грибами,
Станем вновь друзьями!*

***

*Мир-мир-мир-мир!
Прикатился круглый сыр!
Мы его покушаем,
Сказочку послушаем,
За руки возьмемся,
Солнцу улыбнемся!*

***

*Мухомор, мухомор!
Между детками раздор.
Сыроежки и опята!
Снова дружные ребята.*

З метою підключення емоційного компоненту до творчої діяльності дітей, активізації емоційної сфери дошкільників та розвитку таких критеріїв винахідливості, як евристичність і творча уява, нами було створено і запроваджено серію пісеньок-загадок (авторську). Використовуючи у своїй роботі пісеньки-загадки, ми помітили, що діти з цікавістю сприймають текст, вслуховуються, уявляють, аналізують хід подій та роблять для себе певне відкриття, відгадуючи про що йшлося у загадці. Пісенна творчість також розвиває музичні здібності дошкільників, сприяє покращенню естетичного сприйняття навколишнього світу, розвиває дітей всебічно та гармонійно.

Наведемо приклад таких пісеньок-загадок:

Загадкова сивина

*У полі кінь блукає,
Шукає він траву,
Та хтось її ховає
У сиву-сивину.*

Приспів:

*Ковдра сива-сива
Все довкола вкрила,
Поле і дорогу...
Не знайти нічого!*

*Це насправді, не примара,
І не сон, і не обман!
Землю вкутала й не хмара,
Що ж скажіть – густий... ТУМАН!*

Хто відгадає?

*Волохатий і пухнастий,
Ходить тихо, любить ласку,
Молоко він полюбляє,
Ще й із м'ячиком гуляє.*

Приспів:

*Хто ж оце? Чи звір, чи птах?
Чи наводить на вас страх,
Може радість викликає?
Хто назве, хто відгадає?*

*Він тримає хвіст трубою,
Має кігті – гостру зброю,*

*Мишок ловить він охоче,
А як гладии, то воркоче.*

*Це не птах, не риба навіть,
Добре це малята знають,
Він відомий на весь світ,
Називають його... КИТ!*

Важливу роль у розвитку винахідливості дошкільників мають уявні ігрові ситуації. Під час спостережень за природою педагог може запропонувати дітям уявити себе деревом, пташкою хмаринкою, сонечком тощо, а потім розповісти про свої відчуття. Приклад у побудові особистої аналогії належить дорослому, який засобами виразності зображує об'єкт або явище природи, художньо описує власні враження.

Наведемо приклад однієї з вправ спрямованих на розвиток емоційного проникнення у стан явищ та предметів за методикою Н. Т. Кириченко, Т. І. Науменко [7]:

Музична гра «Я – Сонях»

Під народну музику «Чорнобривий Корольок» вихователь заохочує рухи дітей, промовляючи такі слова:

«Я – сонях. Мене зернятком покляли в теплу землю. Я відчуваю її тепло, турботу і проростаю. Я расту, расту, тягнуся до сонечка. Ось я вже і виріс. Щоранку я прокидаюся з першим сонячним промінням і милуюся чудовим ранком. За сонцем повертаю голівку. Вітерець ніжно пестить мої пелюстки й листя. Сонце – це мій татусь. Було це дуже давно. Уранці тато-Сонце спускався зі своїми дочками на землю. Весело гралися дівчатка з пташками, бігали по росянистій траві, а як настав вечір. Тато забирав своїх доньок у небесне царство. Одного разу наймолодша донька забарилася і не встигла піднятися на небо. Настав вечір і дівчинка перетворилася на чарівну квітку з гарною чорною серединкою та золотими пелюсточками, як її волоссячко. Тепер це я – Сонях. І лишився я назавжди на землі. З того часу соняхи повертають свої голівки за татом-Сонцем. Я – Сонях, велика чарівна квітка. Я дарую людям свою красу і насіння. А з насіння люди виготовлюють корисну і смачну олію та згадують про мене».

Гра спонукає дітей до встановлення причинно-наслідкових зв'язків, взаємозалежності явищ природи, виховує естетичні почуття.

У процесі застосування уявних ситуацій для розвитку винахідливості дошкільників доречно використовувати твори художньої літератури, під час слухання яких, діти за допомогою рухів відтворюють зміст вірша, уявляючи себе персонажем, про якого йдеться у творі. Наприклад, уявно «вживаючись» в образ проліска, дошкільники виразними рухами показують, як квітка тягнеться крізь сніг до сонця, усміхається йому, вітаючи весняним дзвоном (з авторської збірки):

Весняна пісенька

*Сріблястими струмками
Заплакала зима,
Сережки одягнула
Красунечка верба.*

*Підсніжники тендітні
З-під снігу підвелись,
Всміхнулися привітно
І дзвоном зайнялись.*

*Лунає дзвін грайливо
У синій далині.
Весну несуть на крилах
У небі журавлі.*

Так само учні рухами відтворюють розмову Кульбабки з Сонцем з вірша «Кульбабка» (з авторської збірки):

Кульбабка

*Кульбабка розмовляла з Сонцем:
– Усміхнися, сонечко, мені.
Поглянь, які у мене коси,
Яскраво-жовті, золоті!
А ручки ніжні та тендітні,
До тебе тягнуться щодня,
Щоб обійняти міцно-міцно,
Адже на тебе схожа я!*

Вільне малювання на тему «Найвеселіше»

Даруючи один одному підготовлені напередодні малюнки з вільної тематики, діти доброзичливо обмінюються посмішками, веселим сміхом й добрими побажаннями. Гра розвиває почуття емпатії, сприяє формуванню доброзичливих стосунків у дитячому колективі.

Наше бачення позитивного розвитку винахідливості дошкільників в умовах сімейного виховання полягає в тому, що дитина повинна мати позитивний приклад, щоб навчитися презентувати своє «Я», творчо співпрацювати з оточуючими, обмінюватися досвідом, шукати шляхи та прийоми подолання труднощів, попередження конфліктів. Лише в сім'ях, де вірять у дитину, поважають її, як особистість, радяться для прийняття рішень, разом будують плани на майбутнє, залучають дитину до поділу сімейного бюджету, створюють умови для її творчої діяльності, схвалюють дії, навчають знаходити вихід із складних ситуацій, може зростати дитина-винахідник, дитина-творець.

Спираючись на рекомендації німецького педагога Клауса К. Урбана, нами розроблено поради батькам, що допоможуть в домашніх умовах розвинути винахідливість дитини:

ПОРАДИ БАТЬКАМ

«Як розвивати винахідливість дитини-дошкільника?»

(модифікований варіант)

1. Стимулюйте й підтримуйте творчу атмосферу вдома, що дозволить дитині говорити, думати, діяти без стресів, хвилювання та страху покарання.
2. Відмовтеся від негайного оцінювання дитячих учинків. Будьте для дитини партнером, помічником, ініціатором та експертом.
3. Серйозно ставтеся до дитячих думок, пропозицій, ініціатив. Не ігноруйте нові ідеї малюка, навіть, якщо вони здаються Вам смішними.
4. Забезпечте умови, у яких малюк міг би вільно фантазувати, уявляти та експериментувати. Слідкуйте, щоб активні періоди чергувалися розслабленням, коли малюк може спокійно розмірковувати.
5. Проявляйте гумор і цінуюте його в дитині. Гумор допомагає отримати перспективу та вносить емоційний компонент у взаємини.
6. Ініціюйте та підтримуйте вільну ГРУ, маніпулювання ідеями (наприклад, «А що, якщо б?...» таке питання дозволяє виявляти фантазію, пробуджує і підтримує допитливість дошкільника).
7. Заохочуйте намагання дитини запитувати та самостійно знаходити варіанти відповідей.
8. Забезпечуйте виникнення стимулюючих ситуацій, що потребують творчого підходу.
9. Використовуйте рольові ігри, пропонуйте малюку розігрувати певну тематичну ситуацію.
10. Показуйте зразки поведінки: заохочуйте сумніви дитини в ситуаціях, що, на перший погляд, є несумнівними.
11. Намагайтесь уникати питань «з підказкою» або питань, що потребують відповідь «так» або «ні».
12. Замість того, щоб ставити запитання, намагайтесь формулювати твердження, що стимулюють дитину ставити запитання.
13. Не пропонуйте швидко шляхів розв'язання проблеми, краще давайте поетапні поради, стимулюйте незалежне мислення.
14. Дозволяйте роботи помилки, але будьте обережні, щоб вони не нашкодили малюку фізично або психічно. На помилках вчать, оскільки вони є активним пошуком.
15. Інтерпретуйте помилки, як ознаку індивідуального конструктивного пошуку власного розв'язання.
16. Підтримуйте бажання дошкільника отримати знання в різних галузях.

17. Стимулюйте і подавайте приклад систематичних досліджень, розробки нових ідей, уявлень тощо.

18. Виявляйте терпимість і схвалення щодо незвичайних думок малюка, винаходів, оригінальних ідей, його творчих досягнень.

19. Навчайте дошкільника приймати та цінувати власні досягнення та досягнення інших.

20. Виховуйте впевненість дитини у власних силах, позитивне самосприйняття, адже це є важливою умовою та результатом творчої активності.

21. Забезпечуйте наявність стимулюючих матеріалів для дитячих винаходів, реалізації ідей. Дитина повинна мати спеціально відведене місце або окрему кімнату для втілення творчих задумів.

22. Підтримуйте, допомагайте розробляти та практично реалізувати творчі ідеї малюка.

23. Застосовуйте конструктивну критику, а не критику заради критики. Критика стає конструктивною, якщо вона поєднується з особистим схваленням; тоді вона сприймається позитивно і не зашкоджує.

24. Забезпечуйте атмосферу психологічного комфорту, відкритості й свободи.

Таким чином, підґрунтям розвитку винахідливості є орієнтація дошкільника на перетворення оточуючого світу, наявність евристичного мислення, дитяче аналогізування, фантазування, уміння сприймати нову інформацію, розв'язувати творчі та винахідницькі завдання, проблемні ситуації, встановлювати внутрішні зв'язки між предметами та явищами навколишньої дійсності, наявність психологічного комфорту в родині та навчальному закладі, а також у подальшому житті.

Використані літературні джерела

1. Альтшуллер Г. С. Найти идею. Введение в теорию решения изобретательских задач / Г. С. Альтшуллер. – Новосибирск: Наука, 1986. – 209 с.

2. Альтшуллер Г. С. Основы изобретательства / Г. С. Альтшуллер. – Воронеж: Центрально-черноземное книжное изд-во, 1964. – 239 с.

3. Васильєва Г. О. Екологія душі: корекційно-розвиваюча програма з розвитку емоційно-особистісної сфери та попередження афективних проявів поведінки дітей старшого дошкільного віку / Г. О. Васильєва // Соціальний працівник, 2007. – № 19 (43). – С. 16–31.

4. Віднічук М. ТРВЗ і дошкільне виховання / М. Віднічук, О. Андрєєв // Дитячий садок, 2005. – № 309–313. – С. 2–12.

5. Волощук І. С. Методи розвитку творчих здібностей учнів молодшого шкільного віку: Метод. посібн. / І. С. Волощук. – К., 1998. – 102 с.

6. Головінський І. Педагогічна психологія / І. Головінський. – К.: Вид-во «Аконіт», 2003. – 287 с.

7. Кириченко Н. Т. Виховує мистецтво. Активізація творчості дошкільників засобами мистецтва: Метод. посібн. / Н. Т. Кириченко, Т. І. Науменко. – К., 1998. – 100 с.

8. Коврижних Ю. Збагачуємо емоційну сферу дітей / Ю. Коврижних, Г. Смольникова // Дошкільне виховання, 1997. – № 2. – С. 16–17, 20.
9. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3–7 років: Монографія / В. У. Кузьменко. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 354 с.
10. Психология творчества / Под ред. Я. А. Пономарева. – М.: Педагогика, 1990. – 224 с.
11. Якобсон П. М. Процесс творческой работы изобретателя / П. М. Якобсон. – М.: Изд-во ЦС ВОИР, 1934. – 135 с.

УДК 159.923.38

*Катерина Постова,
м. Київ*

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ КОНЦЕПЦІЙ ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ

В работе собраны и проанализированы основные отечественные и зарубежные концепции исследовательских способностей, где авторы предлагают свои подходы к структуре исследовательских способностей, в основе которых лежит исследовательское поведение. На основе детального анализа концепций общих исследовательских способностей были выделены основные компоненты исследовательских способностей одаренных подростков.

Ключевые слова: *способности, исследовательские способности, исследовательское поведение.*

The article presents and analyzes the main concepts of domestic and foreign research abilities. In these concepts the authors propose their own approaches to the structure of research abilities which are based on research behavior. On the basis of the detailed analysis of the analysed concepts of the general research abilities the main components of research abilities of gifted teenagers were allocated.

Key words: *abilities, research abilities, research behavior.*

Значні дослідження в галузі психології присвячені проблемі здібностей та їх розвитку в психології дослідницької поведінки, незважаючи на підходи що склалися, існує небагато концепцій, які розглядають дослідницькі здібності у психології та педагогіці. Метою статті є аналіз відомих концепцій дослідницьких здібностей, на основі яких необхідно визначити основні структурні компоненти дослідницьких здібностей.

Вивчаючи проблему структури дослідницьких здібностей, продуктивний підхід до розв'язання цієї проблеми пропонує А. Дметроу. Він вводить поняття «причинно-екс-